

ბის მაჩვენებელია, მისი საერთო შინაგანი აზრობრივ-შინაარსობრივი უსუსურობისა და გარეგნული უმწეობის გარდა, რითმაში განმეორებული ტავტოლოგიური „თმანო“, განსაკუთრებით კი დამახასიათებელია სიტყვა კეშანი⁸⁰. ეჭვი არ არის, რომ 835-ე სტროფი შეთხზულია ვეფხისტყაოსნის რომელიღაც უნიჭო ინტერპოლატორის მიერ ამ სტროფს არ შეიძლება ადგილი მიეცეს ვეფხისტყაოსნის მეცნიერულ-კრიტიკულ გამოცემაში⁸¹.

⁸⁰ რალა თქმა უნდა, კეშანის შეცვლა კეშანით გამოიწვია ლექსის საჭიროებამ, მაგრამ ვერ დავეთანხმებით ივანე იმნაიშვილს თითქო „ერთი ხმოვნის ამოგდება დიდ ცოდვად არ ითვლებოდა“ (ქართული პოეტური ენის საკითხები, გვ. 106). ასეთ „ცოდვას“ ჩვენ რუსთველს ვერ მივაწერთ.

⁸¹ აქ აღძრულ საკითხზე იხ. კიდევ ს. ცაიშვილის ნარკვევი: „ვეფხისტყაოსნის რედაქციები და პოემის ზოგიერთი ტექსტუალური საკითხი“ (კ. კეკელიძის აღმომდინელი საიუბილეო კრებული, თბ., 1959, გვ. 379—387).

ვეფხისტყაოსნის გაგრძელებანი

1. ინდო-ხატაელთა ამბავი

ვეფხისტყაოსნის ტრადიციული ბეჭდური ტექსტის მიხედვით, პოემის გმირები არაბეთიდან დიდი ჯარით მიემგზავრებიან ინდოეთში. ტარიელი და ნესტანი აღწევენ თავიანთ საწადელს, რის შემდეგაც ავთანდილი და ფრიდონი ბრუნდებიან თავიანთ ქვეყნებში. „მათ სამთავე ხელმწიფეთა ერთმანერთი არა სძულდეს“, მათ ურთიერთშორის დაამყარეს ძმური კავშირი, „გახელმწიფდეს, გამორკმულდეს“, მათს სამფლობელოში თითქო „თხა და მგელი ერთად სძოვდეს“. და აი, „გასრულდა მათი ამბავი, ვითა სიზმარი დამისა“.

ვეფხისტყაოსნის ძველ ხელნაწერებში ამბავი სხვაგვარად ბოლოვდება. ფარსადანს ვერ აუტანია ნესტანისა და ტარიელის გადაკარგვით გამოწვეული მწუხარება და უდროოდ გარდაცვილია. ინდოეთს თავს დატეხია მეორე უბედურებაც. კვლავ შემოსევია „ხატათ ლაშქარი“. ქვეყანა დიდ განსაცდელში ჩავარდნილა, უპატრონოდ დარჩენილი და იმედგარდაწყვეტილი ინდოეთის ლაშქარი თავგამოდებით ებრძოდა მომხდურ მტერს. ტარიელმა თავისი ძმადნაფიცი მეგობრებით დროზე მიუსწრო უმწეო სამშობლოს. მან დაამარცხა და ტყვედ ჩაიგდო მუხთალი რამაზი, ქვეყანა გაათავისუფლა და სახელმწიფო ტახტი დაიჭირა, „გასრულდა მათი ამბავი“-ც. ამ ვრცელ ეპიზოდურ ამბავს პირობითად ეწოდება ინდო-ხატაელთა ამბავი.

ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერებში ამბავი არც ამაზე წყდება. გახელმწიფების შემდეგ ტარიელი მძიმე ავად გამხდარა, ოთხი წელი ლოგინად წოლილა. ეს რომ ხვარაზმშას გაუგია, შემოსევია ინდოეთს, ქვეყანა დაურბევია და აუოხრებია, მოსახლეობა გაუქვლეთია (შვილის სისხლი უძიებია). ტარიელმა შემწეობა სთხოვა ძმადნაფიცებს. იმათაც არ დააყოვნეს, დიდი ლაშქრით გაჩნდნენ ინდოეთში, ავი დღე დააყენეს ხვარაზმშას, ტარიელი განკურნეს. შემდეგ შეერთებული ძალებით შეესივნენ ხვარაზმს, დაიპყრეს, ხვარაზმშა ტყვედ ჩაიგდეს, საბოლოოდ მაინც შეიწყნარეს და გაათავისუფლეს, მისი სამეფო დაუბრუნეს. ძმად-

ნავიციები ზეიმით დაბრუნდნენ ინდოეთში, ბევრი ილხინეს, იმხიარულეს.

მოთხრობილ ეპიზოდს შეიძლება ვუწოდოთ ხ ვ ა რ ა ზ მ ე ლ თ ა ა მ ბ ა ვ ი .

მტრების საბოლოო დამარცხების შემდეგ ტარიელმა და ნესტანმა მშვიდობიან პირობებში ბედნიერად განაგრძეს ცხოვრება. წუთისოფელმა თავისი გაიტანა, გმირებმა იცხოვრეს „წელნი ოთხმეოცნი“ და „დაბრმეს, დაღრკეს, დაცაბერდეს“. ოდესღაც ძლიერნი მკლავნი ტარიელს „მეტად დაუხუსურდეს“. ნესტანმა და ტარიელმა მოიძულეს სოფელი, მგზნებარე „სიყვარული გააცივეს, ერთმანერთსა უკუგრილდეს“. მათ ჰყავდათ ქალ-ვაჟი, ისინი „მეფედ დასხნეს“, თვითონ კი „მიწვეს მიწად, მიიძინეს“, ერთი წლის განმავლობაში ორნივე „დაიხოცნეს“. სიკვდილის წინ მათ დატოვეს ანდერძი. „ორნი ძენი“ მიეცათ აგრეთვე ავთანდილსა და თინათინს. ორივე ძმადნაფიცი დიდი მწუხარებით დაითირა ფრიდონმა. „გასრულდა მათი ამბავი“...

ესაა გ მ ი რ თ ა ს ი კ ვ დ ი ლ ი ს ა მ ბ ა ვ ი .

ამის შემდეგ უფრო ბუნებრივი ჩანს „გასრულდა მათი ამბავი“.

ამრიგად, ვახტანგისეულ რედაქციასა და იმაზე დამოკიდებულ ბექდურ გამოცემებთან შედარებით ხელნაწერი შემკვიდრეობა გვაძლევს სამ დამატებით ეპიზოდურ ამბავს (ინდო-ხატაელთა ამბავი, ხვარაზმელთა ამბავი, გმირთა სიკვდილის ამბავი). აღნიშნულის გარდა ვეფხისტყაოსნის ტექსტს შიგა და შიგ შემოუნახავს პარალელური ვარიანტული ადგილები¹. მაგალითად, პოემის ამბის პირველ ცნობილ სტროფს „იყო არაბეთს როსტევიან“ მოეპოვება შემდეგი ვარიანტული ტექსტი:

იყო არაბეთს მეფობა მეფისა როსტევიანისი.
მას ჰქონდა სპარსთა ქვეყანა, მართ ვითა შანშეს ანისი,
უძრწის და მონებს ყოველი, ვისთა აქვსთ მტერთ საბრძანისი.
თქვეს, თუ: ხამს ხმელთა პატრონად ან ალექსანდრე, ან ისი.

უნდა ითქვას, რომ მოყვანილი სტროფი ფორმის მხრით უნაკლოა, მაგრამ შეიცავს შინაარსობრივ შეუსაბამობას. ტექსტის მიხედვით, თითქო შანშე ანისელის მსგავსად არაბთა მეფე როსტევიანი ვასალიტეტის წესით ფლობდა „სპარსთა ქვეყანას“. როგორც ვიცით, ვეფხისტყაოსანში სპარსეთი გაიგივებულია ხვარაზმთან. მაშასადამე, თუ როსტევიანი იყო ხვარაზმის უზენაესი მფლობელი, მას კიდევაც ეცოდინებოდა ხვარაზმშაპის ძის მოკვლის ამბავი, მისთვის უცნობი არ იქნებოდა მკვლე-

¹ ერთ-ერთი ძველი ხელნაწერით შემონახული ვეფხისტყაოსნის ვრცელი ტექსტი ჩვენი რედაქციით დასაბუქლად მოამზადა და გამოსცა ს. ყუბანეიშვილმა (თბ., 1956); ვრცელი რედაქციის ტიპისა ვეფხისტყაოსნის კავბაძისეული გამოცემა 1913 წლისა.

ლის, ე. ი. ტარიელის თავგადასავალიც. ყოველივე ეს ეწინააღმდეგება ვეფხისტყაოსნის სინამდვილეს. საანალიზო სტროფის ავტორს აღნიშნული გარემოება მხედველობიდან გამოორჩენია. აშკარაა, აქ საქმე გვაქვს ჩანართ ანუ ინტერპოლაციურ ტექსტთან.

ვეფხისტყაოსანს ტექსტებს ურთავდნენ თავშიც (პროლოგშიც), თხრობითს ნაწილშიც (საკუთრივ პოემაშიც) და ბოლოშიც. განსაკუთრებით მიღებული ყოფილა პოემის ამბის გაგრძელება, პოემის „შეთავება“, ბოლო ნაწილის შევსება.

თუ ყურადღებას მივაპყრობთ ვეფხისტყაოსნის სიუჟეტურ მხარეს, აღმოჩნდება, რომ მოგვეპოვება პოემის ორი რედაქციული ტექსტი: ვრცელი და მოკლე. ვეფხისტყაოსნის ვრცელი რედაქციული ტექსტი დაუცავს ძველ ხელნაწერებს, მოკლე კი, ვახტანგისეულ გამოცემას. დოკუმენტური ცნობებით დასტურდება, რომ ვახტანგის გამოცემამდე ჩვეულებრივ იცნობდნენ პოემის ვრცელ რედაქციას. თეიმურაზ პირველს „იოსებზილიხანიანის“ შესავალში მოკლედ გადმოცემული აქვს ვეფხისტყაოსნის შინაარსი სწორედ ვრცელი რედაქციის მიხედვით. თეიმურაზი იგონებს ვეფხისტყაოსნის გმირებს და წერს (16, 3-4):

ბოლოდვე გავლეს საწუთრო, სოფლის საქმენა არესა,
იგ უსახონი ქალ-ყმანი მიწასა მიაბარესა.

თუმცა ისიც უეჭველია, რომ ლიტერატურულ წრეებს (აღბათ, მათ შორის თეიმურაზსაც) არ გამოჰპარვია ვეფხისტყაოსნის ნაანდერძე ტექსტში ჩანართებისა და დანართების არსებობის ფაქტი, „თეიმურაზისა და რუსთველის გაბაასების“ მიხედვით, თეიმურაზი შემდეგ „ბრალდებას“ უყენებს რუსთველს (70,4):

ერთი ამბავი აიწყე, ბოლოც სხვათ შეგითავესო.

ე. ი. არჩილის აზრით (არჩილი ალაპარაკებს თეიმურაზს), ვეფხისტყაოსანი შეთავებულია, ანუ შევსებულია, უკეთ, დამთავრებულია არა რუსთველის, არამედ სხვების მიერ. როგორც ვიცით, არჩილი თვითონვე ასახელებს პოემის ერთ-ერთ შემთავებელს (ინტერპოლატორს):

ნ ა ნ უ ჩ ა ს რუსთველის ნათქვამში ბევრი რამ ჩაურევია,
საბრალოს ვერ შეუწყვია, წმინდა რამ აუმღვრევია.
მასთან რას სწერდა მის ლექსსა, სირეგენე მით მორევია.
რუსთველი სიბრძნის ტბა არის, არცა თუ იგ მორევია (26).

საგულისხმოა, რომ არჩილი ათვალწუნებით უყურებს ნანუჩას, ემიჯნება მას და კიდევაც დასცინის (41, 3):

კარგადა ვთქვა ყველაკი, არ მგონია ვნანუჩაო.

ციტირებული ტაეპიდან ცხადი ხდება, რომ არჩილს ნ ა ნ უ ჩ ო ბ ა გაგებული აქვს ზოგადი მნიშვნელობით, როგორც ინტერპოლატორობა (ყალბისმქნელობა). სხვაგან არჩილი გულისტკივილით ჩივის („ვისრამიანი“, 719,4):

რუსთველს არ ვიტყვი, ნანუჩას რასთვის აქებთ და მე არა.

ნანუჩობას, ანუ ინტერპოლატორობას (ყალბისმქნელობას) გასავალი და მოწონება ჰქონია საზოგადოებაში. ჩანს, ლიტერატურული საზოგადოებრიობა ხელს უმართავდა და აქეზებდა ნანუჩას მსგავს მელექსეებს, აფასებდა მათ საქმიანობას, გუნდრუქს უკმევდა. XVII საუკუნის პირველი ნახევრის პოეტი, ვეფხისტყაოსნის უძველესი თარიღიანი ხელნაწერის გადამწესხავი და „ზაქიანის“ გამლექსავი, მამუკა მდივანი თავაქალაშვილი ნანუჩას („მანუჩარს“) უწოდებს „ტკბილი სიტყვების მხმობელს“ და მას იხსენიებს XII საუკუნის ქართველი კლასიკოსების გვერდით. ეტყობა, თავის დროზე ნანუჩას არჩილზე მალა აყენებდნენ, თუმცა უკანასკნელმა ახალი ეპოქა შექმნა ქართული საზოგადოებრივი აზროვნებისა და ლიტერატურის ისტორიაში. ნანუჩობისათვის, ვეფხისტყაოსნის წაბაძვა-გაგრძელებისათვის, მომზადებული ყოფილა იდეური და ფსიქოლოგიური ნიადაგი. ამ ნიადაგზე აღმოცენდა და გაიშალა ინტერპოლატორთა თაობების მუშაობა. ჩვენ ახლა სახელდებით ვიცით, რომ, გარდა ნანუჩასი, ვეფხისტყაოსნის ტექსტში თავიანთი ნამუშევარი ჩაურთავთ ვინმე მექსეელექსეს, იოსებ თბილელს, გიორგი თუმანიშვილს და სხვებს.

ამის შემდეგ გასაგებია, თუ რამდენად მცდარია კ. ჭიჭინაძის განცხადება: „ვეფხისტყაოსნის მკვლევრებმა დაიხვიეს უნიჭო პოეტის (იგულისხმება არჩილი, — ა. ბ.) ეს ორი სტრიქონი (ე. ი. „ნანუჩას რუსთველის ნათქვამში...“) ხელზე და მოისურვეს ამის საშუალებით პოემის ყველა სიმაგრეების აღება... ვეფხისტყაოსნის, ისე როგორც სხვა წიგნების, გადაწერა უმთავრესად ისეთი მაღალი პირების დაკვეთით ხდებოდა, როგორც იყვნენ მეფეები და ერისთავები. გაჰბედავდნენ ასეთ შემთხვევაში გადაწერები, ძალიანაც რომ სდომოდათ, მათ მიერ შეთხზული ტაეპის ჩაურევს პოემის ტექსტში... რა თქმა უნდა, ვერა“². „ყველამ იცოდა — თუ ვინ იყო მისი (ვეფხისტყაოსნის — ა. ბ.) ავტორი. პატივისცემა მისდამი თავიანთი ცემად იყო გადაქცეული. ვინ გაჰბედავდა, ლანსონის სიტყვები რომ ვინმართ, რუსთაველის პოემის უწმინდესი ფორმის დარღვევას, თუ არა ჭკუიდან შეშლილი? თუ ვეფხისტყაოსნის მკვლევართა მიერ გამოგონილი ყალბისმქნელობის მთელი შტაბი მივიღეთ მხედველობაში, უნდა ვიფიქროთ, რომ რაც საქართველო-

² ალიტერაცია ქართულ შაირში და ვეფხისტყაოსნის პრობლემა, თბ., 1925, გვ. 40.

ში შეშლილი ყოფილა, ყველას ამ პოემის გადაწერა ჰქონია მხედობილი“³. კ. ჭიჭინაძე ერთგან სერიოზულად კითხულობს: „ნუთუ გადამწერებს ვეფხისტყაოსანში შეჰქონდათ ამდენი საკუთარი ნაშრომი და არც ერთმა მათგანმა არსად თავისი პიროვნება არ მოიხსენია? რა თქმა უნდა, ეს დაუფერებელია“⁴.

მეორე მხრით, არც ვ უკოლ ბერიძეა მართალი, როდესაც ფიქრობს, ვითომც საქართველოში აგრძელებდნენ მხოლოდ ვეფხისტყაოსანს. ვ. ბერიძე, სხვათა შორის, წერს: „ალსანიშნავია ერთი მომენტიც: ჩვენ სხვაც მოგვეპოვება ვეფხისტყაოსნის წინა და მომდევნო ხანის არაერთი ნაწარმოები და არც ერთს მათგანს არ ახლავს შემდეგ დამატებული დაბოლოება“⁵. ვ. ბერიძე იქვე კონკრეტულად ასახელებს „ამირანდარეჯანიანს“, როგორც გამგრძელებელთაგან ხელუხლებელ ნაწარმოებს. უნდა შევნიშნოთ, რომ თავის დროზე შეუვსიათ, თუ გაუგრძელებიათ „ამირანდარეჯანიანი“⁶. საგულისხმოა, რომ ჩანართი და დანართი სტროფები შემოუნახავს თეიმურაზ პირველის „ქეთევანიანს“⁷ და თვითონ არჩილის თხზულებებსაც კი⁸.

ჩვენ არაფერს ვამბობთ იმის შესახებ, რომ „ომიანიანი“ წარმოადგენს ვეფხისტყაოსნის გაგრძელებათა გაგრძელებას.

ვეფხისტყაოსანს აგრძელებდნენ ორი ტიპის ინტერპოლატორები. ერთი მხრით ისეთები, რომელთაც გულუბრყვილოდ, მაგრამ გულწრფელად სურდათ ჟამთავითარებით წარყვნილი ტექსტის შესწორება, შევსება, რესტავრირება. ასეთი ინტერპოლატორები პოემის ტექსტში თითქმის პოულობდნენ ნებსით თუ უნებლიე სიუჟეტურ ხარვეზებს და ამ „ხარვეზების“ ამოვსებას ცდილობდნენ. ამ ტიპის ინტერპოლატორებს ამოძრავებდათ კეთილი განზრახვანი. ისინი ცდილობდნენ შეძლებისამებრ რაიმე შეემატებინათ ვეფხისტყაოსნისათვის, პოემა გაეხადათ კიდევ უფრო მიმზიდველი და საინტერესოდ საკითხავი; მათ საქმიანობას საფუძვლად ედვა პოემის სიყვარული. რა თქმა უნდა, ამით რუსთველის გენიალურ თხზულებას არაფერი ემატებოდა, ბევრმა ინტერპოლატორმა, გადაწერა-მწიგნობარმა ვეფხისტყაოსანს დათუფრი სამსახური გაუწია, დიდებული პოემის ტექსტი კიდევ უფრო წარყვნიდა და დაამახინჯა. მაგრამ, ვიმეორებთ, ერთი ტიპის ინტერპოლატორები მაინც კეთილმო-

³ რუსთველის გარშემო, თბ., 1928, გვ. 17 (დაყოფა ავტორისა).

⁴ ალიტერაცია ქართულ შაირში..., გვ. 55.

⁵ ვეფხისტყაოსნის გარშემო (თბილისის უნივერსიტეტის შრომები, III, 1936, გვ. 140, შენ. 1).

⁶ ალ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, მეორე გამოც., 1945, გვ. 33—52.

⁷ თეიმურაზ პირველი, თხზულებანი, თბ., 1934, გვ. 022—023.

⁸ არჩილიანი, II, თბ., 1937, გვ. 150—152.

ეგრე უთხრა: ამხანაგო, იყავ მანდა, მომიცდიდე,
წავალ თოკთა მოსახმელად, მწადსო, თუმცა ამოგზინდე;
მას ქვეშეთსა გაეცინეს, გაუჟვირა მეტად კიდე.
შემოჰყვილა: არ გელოდე, სად გაგაქცე, სად წავიდე?

ავთანდილმა ვაზირს სთხოვა როსტევეანის წინაშე მოციქულობა
ტარიელთან შესაყრელად გამგზავრებისათვის ნებართვის მისაღებად.
ვაზირი გრძნობდა დავალების სირთულეს, მან მწარე ირონიით აღ-
ნიშნა (742, 3-4):

მაგას რა ვჰკადრებ მეფესა, რაცა აწ შენგან მსმენია,
ვიცი, უცილოდ ამავსებს, შოგება არ-საწყენია.

ავი დღე დაუყენა როსტევეანმა ვაზირს. უბადლო სიტყვებით აქვს
გამოხატული რუსთველს საქციელწამხდარი ვაზირის გამოპარვა სა-
მეფო დარბაზიდან — „გამოძრწა და გამომელდაო“ (761, 2). დარცხ-
ვენილი და გაწბილებული, იგი მაინც ახერხებს თავის დაჭერას და
ხუმრობის კილოთი ავთანდილს „ქრთამსა სთხოვს და ამხანაგობს, თუმ-
ცა ცრემლსა არ იწურვებს“ (764,1).

ქაჯეთის წინააღმდეგ საბრძოლველად მიმავალი ტარიელი და ავ-
თანდილი ზღაპრული საჭურველით აღიკაზმნენ. რუსთველს სიყვარუ-
ლით აქვს აღწერილი ეს ამბავი. ავტორი საგანგებოდ შენიშნავს, სა-
ჭურველი „მათ უღირს ყოვლად ქვეყანადო“ და ბოლოს ხუმრობით
ურთავს: „შევატყვე, არ გაჰყიდიანო“ (1370,4).

ჰუმორისტული და სატირული ასპექტითაა გაშლილი ვაჭართა ქვეყ-
ნის ამბავი, კერძოდ, ფატმანისა და ავთანდილის მსუბუქი სიყვარულის
ისტორია. როგორც ვიცით, პოეტი დასცინის ვაჭრების სიძუნწეს, სი-
ხარბეს, უილაჯობას, ზნეობრივ სიწამხდრეს. უსენის უსაქციელობის
გამო რუსთველი აცხადებს (1166,4):

მართლად თქმულა: არა ჰმართებს ყვავსა ვარდი, ვირსა რქანი.

რუსთველი ირონიულ-შემწყნარებლობითს დამოკიდებულებას იჩენს
ვაჭართა საზოგადოების საუკეთესო წარმომადგენლის ფატმანის მი-
მართ. ფატმანი პოეტს დასახული ჰყავს ყვავად, რომელსაც შემთხვე-
ვით ვარდი დაუხელებია და ამიტომაც თავი ბულბულად მოაქვს. „თუ
ყვავი ვარდთა იშოვებს, თავი ბულბული ჰგონიაო“, განზოგადებულად
ასკვნის რუსთველი ამის გამო (1254,4). რასაკვირველია, ყვავად თვის
ფატმანს ავთანდილიც. ავთანდილმა რომ ფატმანის სამიჯნურო უსტა-
რი მიიღო, აღმფოთებთ წამოიძახა: „რა უთქვამს, რა მოუჩმახავს, რა
წიგნი მოუწერია!“ (1090, 4). თავისი განწყობილება ჰაბუჰკა ალეგო-
რიის ენითაც გამოთქვა (1090,1):

თქვა: ყვავი ვარდსა რას აქმნევს, ანუ რა მისი ფერია!

საგულისხმოა, რომ გულწრფელი აღმფოთების მიუხედავად, საღმა
ინსტინქტმა უკარნახა ავთანდილს მიჰყოლოდა ფატმანს და აშკარად
თვალთმაქცური საპასუხო წერილი ეახლებინა მისთვის (1095, 1-2):

მიუწერა: წავიკითხე შენი წიგნი, ჩემი ქება.
შენ მომასწარ, თვარა შენგან მე უფრო მჭირს ცეცხლთა დება.

აფორიზმები. რუსთველის სტილისათვის ნიშანდობლივად დამა-
ხასიათებელია აზრის აფორიზმების სახით ჩამოყალიბება. შეიძლება
გადაუჭარბებლად ითქვას, რომ როგორც აფორიზმებით მოაზროვნე
პოეტს, რუსთველს ტოლი არ ჰყავს მსოფლიო ლიტერატურაში (თუმ-
ცა ბევრი და საუცხოო აფორიზმი აქვთ ფირდოუსის, ნიზამის და
ზოგიერთ სხვა აღმოსავლელ მწერალს). აფორიზმების საშუალებით
რუსთველი პოეტური ფორმულების სახით მოკლედ, სხარტად და მკა-
ფიოდ გადმოსცემს დასრულებულ ბრძნულ აზრებს. აფორიზმებით გა-
მოყენებულია აზრის შემჭიდროებულად, ეკონომიურად და მოხდენი-
ლად გამოთქმის მაქსიმალური შესაძლებლობანი. „სხვა სხვისა ომსა
ბრძენია“, „სიყვარული აგვამაღლებს“, — ამბობს პოეტი და ორიოდ
სიტყვით გამოთქვამს ყოველი დროისა და ყოველი ხალხისათვის გასა-
გებ სიბრძნეს. რუსთველის აფორიზმების შთაბეჭდილებელი შემეცნები-
თი ძალა უფრო იგრძნობა კონტექსტით, თუმცა მათ არც კონტექსტის
გარეშე ეკარგებათ მნიშვნელობა. როგორც წესი, რუსთველი გაშლილი
ფორმით ავითარებს რაიმე აზრს, რომელსაც საბოლოოდ ჰკრავს ან
ხურავს ლაპიდარული აფორიზმით. ასეთ შემთხვევაში აფორიზმები
ბუნებრივად გამოიკვეთება ავტორის წანამძღვარი მსჯელობიდან, აფო-
რიზმი ლოგიკური დასკვნის ხასიათს ღებულობს. რუსთველი, ჩვეუ-
ლებრივ, ერთი სტროფის ფარგლებში ათავსებს აფორისტულად გამო-
სახატავ თავის მოსაზრებებს. სტროფის პირველ-სამ ტაეჰში წანამ-
ძღვრების სახით ავითარებს და ასაბუთებს მისთვის საჭირო მოსაზრე-
ბას (თვალსაზრისს, ამა თუ იმ დებულებას), მეოთხე ტაეჰში კი წანამ-
ძღვრებით გამოხატული საბუთიანობის კვალბაზე ბრწყინვალე ფორ-
მით საბოლოოდ აყალიბებს უკვდავ აფორიზმებს. არაიშვიათად აფო-
რისტული ხასიათი აქვს თვითონ წანამძღვარ მოსაზრებებს, მაგრამ
შემაჯამებელ ტაეჰში მიღწეულია უმაღლესი განმარტავებელი სინ-
თეზი. ამრიგად, ზოგჯერ ვეფხისტყაოსნის მთელი სტროფი აფორის-
ტული ფორმულების რიგზეა აგებული, ამ რიგიდან ძირითადი, გადამ-
წყვეტი მნიშვნელობა ეკუთვნის საბოლოო დასკვნითს აფორიზმს,
რომლის შეფარდებითს ხვედრითს წონას არსებითად განსაზღვრავს
შემავალ ან წანამძღვარ აფორიზმთა თავისთავადი იდეურ-მხატვრული
რაობა.